

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

ACCOUNTING OF BUSINESS COMBINATIONS UNDER COMMON CONTROL

Prof. Dr. Ömer TEKŞEN¹

Adile AKTAR²

ÖZ

Temel finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca düzenlemekte olan işletmelerin bir kısmının ortak kontrole tabi işletmelerinin bulunduğu ve bu işletmelerin birleşme işlemlerine ilişkin muhasebe politikaları uygulamalarında önem arz eden farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bahsi geçen farklılıklar işletmelerin finansal tablolarını önemli derecede etkilemektedir. Konuyla ilgili olarak Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında özel bir düzenleme bulunmadığından dolayı uygulamada bu kapsamdaki birleşmelerde birtakım sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunların giderilmesi amacıyla Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleriyle İlgili Kurul Kararı 17 Ekim 2018 tarihinde 30568 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu kapsamda yürütülen bu çalışmanın temel amacı, yayımlanan karar kapsamında getirilen yeniliklerin incelenmesidir. Bu amaç bağlamında örnek işletmeler üzerinden muhasebeleştirilme işlemlerinin gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda uygulamada birliğin sağlanabilmesi adına Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği Taslağında yer almayan “Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar” kaleminin ve “Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi” kaleminin ayrı hesaplarda izlenebilmesi için hesap önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortak Kontrol, Muhasebe Standartları, İşletme Birleşmeleri.

JEL Sınıflandırma Kodları: M41, M49.

ABSTRACT

It is known that some of the companies that prepare their basic financial statements according to Turkish Accounting Standards have some enterprises that are subject to shared control and there are significant differences among their applications of accounting policies related to mergers. These differences affect the financial statements of these companies significantly. In order to overcome these problems, the assize on Business Combinations Under Common Control was published in the Official Gazette on October 17th, 2018 and numbered 30568. The main purpose of the study in this context is to examine the innovations brought within the scope of the published decision. In the context of this purpose, accounting processes are carried out over the sample companies. As a result of the study, in order to ensure unity in practice, account suggestions are made in order to report the “Investments Valued by Equity Method” item and “The Effect of Business Combinations Under Common Control” in separate accounts.

Keywords: Shared Control, Accounting Standards, Mergers.

JEL Classification Codes: M41, M49.

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, omerteksen@mehmetakif.edu.tr

² Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, a.aktar045@gmail.com

1. GİRİŞ

İşletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesiyle ilgili hususlar “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri” standardıyla düzenlenirken, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesiyle ilgili herhangi bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. TFRS 3’ün bu konuyla ilgili paragrafları bulunsada bu paragraflardaki hükümlerde de bu işlemlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Bahsi geçen konuya ilişkin olarak Kamu Gözetim Kurumu (KGK) 17 Ekim 2018 tarihinde 30568 sayılı resmi gazetede bir görüş yayınlamıştır. Yapılan açıklamalar kapsamında TFRS’lerde ortak kontrole tabi işletmelerin muhasebeleştirilmesi özelinde bir yargı olmadığı göze çarpmaktadır. Bu sebeple, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri kapsamında yer alan işletmelerin, “TFRS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar” standardının 10-12. paragraflarındaki hükümler paralelinde bir muhasebe politikası benimsemeleri gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı KGK tarafından 17 Ekim 2018 tarihinde yayımlanan ortak kontrole tabi işletme birleşmeleriyle ilgili kararın incelenmesidir. Çalışmada bahsi geçen karar bağlamında getirilen yenilikler incelenerek örnek işletmeler üzerinden muhasebeleştirilme işlemleri yapılmıştır. İncelemeler sonucunda bu kararın uygulamada birliğin sağlanması, finansal tabloların tam açıklama ve önemlilik ilkeleri kapsamında düzenlenerek bu tablolarda doğruluğu ve güvenilirliği yüksek bilgiler sunması açısından önemlilik arz ettiği, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde uygulama farklılıklarının ortadan kaldırılmasına katkı sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca KGK tarafından yayınlanan Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği Taslağında yer almayan “Özkaynaklar Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar” kaleminin kullanımda olmayan 295 numaralı hesapta; “Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri” kaleminin ise kullanımda olmayan 525 numaralı hesapta izlenmeleri önerilmiştir.

2. İŞLETME BİRLEŞMELERİNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüz küresel rekabet ortamında işletmeler günlük faaliyetlerini sürdürürlerken aynı zamanda büyüme ve gelişmeye çalışmaktadırlar. İşletmeler büyüme stratejisi olarak içsel ya da dışsal büyüme yöntemini seçmektedirler. İçsel büyüme, işletmenin kendi olanaklarını kullanarak büyümesi anlamına gelirken; dışsal büyüme, işletmenin dış kaynakları kullanarak yani başka bir işletme ile birleşerek büyümesini ifade etmektedir (Aytekin, 2016: 4).

İşletmelerin süreklilik gösterebilmek için sağlıklı bir biçimde büyümeleri gerekmektedir (Çakır ve Gülcan, 2012: 80). Bu noktada sözlükteki anlamı “ayrı iken tek bir bütün haline gelmek” olan birleşme kavramı ön plana çıkmaktadır (Titiz, Demir ve Onat, 2007: 118). Daha geniş perspektiften incelendiğinde işletme birleşmeleri; iki ya da ikiden çok işletmenin, büyüme hedefi ile faaliyetlerinde ekonomik ve hukuki anlamda birlik olmaları ya da işbirliği sağlamalarıdır (Şahin, 2011: 11). Bu noktada işletmelerin birleşerek, tüzel kişiliği olan başka bir işletme kurmalarının ya da başka bir işletmeye katılmalarının birleşme olarak tanımlandığı sonucuna varılmaktadır (Gökçen, Akgül ve Çakıcı, 2006: 28).

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında işletme birleşmeleri, “bir edinen işletmenin bir ya da daha fazla işletmenin kontrolünü eline aldığı bir işlem” olarak tanımlanmaktadır. Bu tarz birleşmede bir veya birden çok işletmenin kontrolünü ele geçirmiş olan yani iktisap eden bir işletmeyle; edinilen yani iktisap edilen işletme olmak üzere iki taraf bulunmaktadır (Karapınar, 2006: 4-6). İşletmelerin başlıca birleşme nedenleri şu şekildedir:

- **Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma:** Ölçek ekonomileri bir işletmede ya da endüstri dalında tesislerin genişletmesi, hizmet ya da imalat ölçülerinin değiştirilmesi veya teknik yenilikler ve dış çevrede meydana gelmekte olan değişimlerden yararlanılarak maliyetler ile verimde fark sağlama amacı taşımaktadır (Genel Ekonomi Ansiklopedisi 1988: 722). Bu kapsamda işletme birleşmeleri ölçek ekonomilerinden faydalanmanın en önemli yollarından biri olarak ön plana çıkmaktadır.
- **Sinerji Etkisinden Yararlanma:** Birleşme sonunda birleşen işletmelerin ekonomik varlıklarının tek tek toplamından daha yüksek bir ekonomik güç sağlanmaktadır. Sinerji etkisi olarak tanımlanan bu durum; bir bütünün, kendini meydana getiren parçaların toplamından daha büyük bir değere sahip olacağını vurgulamaktadır (Berk, 1995: 383).
- **Yetenekli Yönetime Sahip Olma:** Yetenekli bir yönetime sahip olmayan ya da yüksek yetenekte yöneticileri istihdam etme imkanı bulunmayan işletmeler yönetim hususundaki sorunlarına birleşme yolu ile çözüm arayabilmektedirler (Özçelik, 2009: 22). İşletmeler; kötü yönetim, mevcut yönetimde kullanılmayan aktiflerin

başka bir işletmenin yönetimi altında daha iyi değerlendirilebileceği düşüncesi gibi nedenlerle birleşebilmektedir (Sağlam ve Şengel, 2013: 170).

- **İşletmelerin Vergi Avantajı:** Karlı durumda olan bir işletmenin, birikmiş zararlarından dolayı gelecek yıllar karlarından mahsup işlemi gerçekleştirme imkanı bulunan başka bir işletmeyi satın alması durumunda, zarar mahsubu yapılması sebebiyle bu işletme kar üzerinden vergi ödememe olanağına sahip olmaktadır. Yani vergi kanunlarına göre kar etmiş olan bir işletmenin zarar etmiş bir işletmeyi satın alması durumunda bahsi geçen zararların vergi matrahından indirilmesi olanağı tanınması zarar etmiş olan işletmenin satın almasını ya da başka işletmelerin zarar etmiş olan işletmelerle birleşmesini cazip hale getirmektedir (Akgüç, 1994: 56).

2.1. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri

2.1.1. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Kapsamında Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilme Esasları

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, bir hissedarın işletmeleri arasında gerçekleşen ve geçici mahiyet taşımayan birleşmeleri kapsayan bir işlem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu türdeki birleşmeler bir ana ortaklığa ait bağlı ortaklıklar arasında gerçekleştirilebildiği gibi aynı grupta yer alan işletmelerde arasında da gerçekleştirilebilmektedir (Akdoğan ve Bülbül, 2018: 533).

TFRS 3 işletme birleşmeleri standardının B1. paragrafında ortak kontrole tabi işletme birleşmesi “birleşen bütün teşebbüs ya da işletmelerin, birleşme öncesinde ve sonrasında aynı kişi/kişilerce geçici olmayan şekilde kontrol altına alındığı bir işletme birleşmesi” olarak tanımlanmıştır (TFRS 3: B2). İşletme birleşmeleri TFRS 3 ile düzenlenmesine rağmen ne TFRS 3’te ne de diğer muhasebe standartlarında ortak kontrole tabi işletme birleşmeleriyle ilgili spesifik bir yargı bulunmamaktadır. Dolayısıyla TFRS 3, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerini tanımlamanın dışında bu birleşmelere rehberlik eden aşağıdaki paragraflara yer verirken, muhasebe düzenlemelerini içeren herhangi bir açıklamaya ise yer vermemektedir. Bahsi geçen paragraflar şu şekildedir (TFRS 3: B2-B3):

B2 paragrafı uyarınca bir grup bireyin sözleşmeye dayalı anlaşmaları sonucunda toplu olarak bahsi geçen işletmenin faaliyetlerinden yarar sağlama amacı ile o işletmenin mali nitelik taşıyan politikalarının ve faaliyetlerinin yönetimine sahip olmaları; o işletmenin kontrolünü ellerinde bulundurduklarını göstermektedir. Dolayısı ile bahsi geçen grup sözleşmeye dayalı olarak gerçekleştirdikleri anlaşmanın neticesi olarak birleşmeye katılan işletmelerin her birisi üstünde, faaliyetlerinden yarar sağlamak amacıyla bu işletmelerin finansal politikalarını ve faaliyetlerini geçici olmayan bir mahiyetle yönetme gücü varsa bu tür işletme birleşmeleri TFRS 3 standardı kapsamında değildir.

B3 paragrafında bir işletmenin sözleşmeye dayalı olan bir anlaşmaya göre başka ya da kişiler grubu tarafından kontrol edilmekte olabileceği ve bu kişinin ya kişiler grubunun TFRS’lerde yer alan finansal raporlama hükümlerine tabi olmayabilecekleri ifade edilmektedir. Dolayısı ile bir işletme birleşmesinin ortak kontrole tabi işletme birleşmesi olarak nitelendirilebilmesi için, birleşen işletmelerin aynı konsolide finansal tabloların bir parçası olmaları gerekmektedir.

2.1.2. BOBİ FRS Kapsamında Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilme Esasları

Ülkemizde yakın geçmişte yayınlanmış olan BOBİ FRS kapsamında ortak kontrole tabi iş birleşmelerinin “Bölüm 21 İş Birleşmeleri” kapsamında olduğu ve TFRS 3’teki tanımla örtüşür biçimde “birleşen bütün teşebbüs veya işletmelerin birleşme öncesinde ve sonrasında aynı kişi ya da kişilerce geçici mahiyette olmayan bir kontrol ile kontrol edildiği bir iş birleşmesidir” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca bu bölümde ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin raporlanmasında hakların birleşmesi yönteminin (pooling of interest) kullanılması gerektiği belirtilmektedir (BOBİ FRS: B21).

Hakların birleşmesi yönteminde birleşme; birleşen işletme ortaklarının varlıklara ve faaliyetlere ilişkin kontrol haklarının birleşilen işletmenin risk ve hakları üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan, ortak paylaşım sağlayabilmek amacı ile gerçekleşmektedir (Ersoy, 2004: 52). Birleşen işletmelerin, birleşilen işletme üstündeki tüm risk ve hakları ortak bir biçimde paylaşmaları bu tür işletme birleşmelerinin en temel özelliğidir. Hakların birleşmesi yönteminde temel amaç; birleşen işletmelerin işletmeye ortak olarak sahip olmalarına ve bu işletmeyi ortak yönetmelerine karşın, birleşme öncesindeki gibi ayrı işletmeler olarak muhasebeleştirilmeleridir (Cengiz, Zor ve Dilsiz, 2014: 37).

2.1.3. 17 Ekim 2018 Tarihli ve 30568 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Karar Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilme Esasları

Kamu Gözetim Kurumunun yayınladığı 2018/1 ilke kararı gereği, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde ortaya çıkan tereddütlerin giderilebilmesi ve uygulamada birliğin sağlanabilmesi amacıyla yürürlükte olan Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanmasına Yönelik İlke Kararının yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir (KGK: 2018/1). Önceki bölümde ülkemiz mevcut muhasebe uygulamalarında görülen farklılıkların ortadan kaldırılması amacıyla yönelik olarak, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesi işlemlerinde hakların birleştirilmesi yönteminin kullanıldığından bahsedilmiştir. Hakların birleştirilmesi yönteminin TFRS 3'te bahsi geçen satın alma yönteminden farkı; edinilen işletmenin varlıklarıyla yükümlülüklerinin birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile ölçülememesi ve edinilen işletmenin birleşme tarihi itibarıyla işletmenin finansal tablolarında bulunanlar dışındaki varlık ve yükümlülüklerin finansal tablolara alınmamasıdır. Edinen işletme eğer mevcutsa kontrol gücü bulunmayan paylarının birleşme tarihindeki değeri, bu payların ilgili olduğu varlık ve yükümlülüklerin defter değerleri ile tespit edilmektedir. Kontrol gücü bulunmayan paylarda birleşme sonucu oluşan değişimler, TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardına paralel biçimde özkaynak işlemi olarak muhasebeleştirilmektedir. Bunun yanı sıra birleşmeye ilişkin olarak katılan maliyetler doğrudan kar ya da zarara yansıtılmaktadır.

Birleşmenin pay değişimi yolu ile gerçekleştirilmiş olması halinde; edinilen işletmenin ihraç ettiği paylar nominal değerleri ile gösterilmekte ve bu paylarla ilgili olarak herhangi bir ihraç priminin finansal tablolara alınması söz konusu olmamaktadır. Edinen işletmenin ihraç ettiği payların nominal değerleriyle, edinilen işletmenin sermayesini temsil etmekte olan ödenmiş sermaye ve paylara ilişkin primler gibi özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerleri arasındaki fark "Paylara İlişkin Primler" kalemine yansıtılmaktadır. Birleşme işleminin nakden ödeme ile gerçekleştirilmesi ya da bedelsiz olarak gerçekleştirilmesi gibi pay değişimi dışındaki yöntemlerde gerçekleştirilmesi durumunda ise; edinilen işletmenin sermayesini temsil etmekte olan özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerinin ödenen bedeli aşması halinde meydana gelen fark "Paylara İlişkin Primler" kalemine yansıtılmaktadır. Ödenen bedelin edinilen işletmenin sermayesini temsil etmekte olan özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerini aşması halinde aradaki fark ise "Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları" kalemine yansıtılmaktadır. Birleşme, ortak kontrolün meydana geldiği raporlama dönemi başında gerçekleştirilmiş gibi düşünülerek finansal tablolarda gerekli düzeltmeler yapılır ve karşılaştırmalı biçimde sunulur. Son olarak ortak kontrole tabi işletme birleşmesi sonucunda edinilen bağlı ortaklığın kontrolünün daha sonra kaybedilmesi halinde TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar'ın ilgili hükümleri uygulanmaktadır (KGK, 2018/1).

3. ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA³

ÖRNEK: C işletmesi 01.01.2019 tarihinde A işletmesi ile B işletmesi faaliyet konularıyla paralel olarak ortak kontrole tabi olmasına karar kılmaları ve her birinin 1.000.000'er TL nakit sermaye koymalarıyla %50 pay oranıyla kurulmuştur. A işletmesinin bunun yanı sıra %100 oranla sahip olduğu sermaye tutarı 1.750.000 TL olan D bağlı ortaklığı bulunmaktadır. İşletmelere ait 01.01.2019 tarihli finansal durum tabloları aşağıda görüldüğü gibidir:

³ Bu çalışmadaki örnek uygulama Akdoğan ve Bülbül (2018) Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerindeki Finansal Raporlama Farklılıklarına İlişkin BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksi Şirketlerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma isimli çalışmadan uyarlanmıştır.

Tablo 1. A, B ve C İşletmeleri Finansal Durum Tablosu

ORTAKLIK BİLGİLERİ	ANA ORTAK	ANA ORTAK	ORTAK KONTROLE TABİ
FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	A İŞLETMESİ	B İŞLETMESİ	C İŞLETMESİ
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar	2.752.079	3.216.308	1.000.000
Duran Varlıklar	3.226.210	3.645.124	
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Ortaklık (C İşletmesi)	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Bağlı Ortaklık (D İşletmesi)	1.750.000	-	
Diğer Duran Varlıklar	476.210	2.645.124	
VARLIKLAR TOPLAMI	5.978.289	6.861.432	2.000.000
KAYNAKLAR			
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	2.380.207	3.014.647	0
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	1.124.487	1.284.114	0
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	3.504.694	4.298.761	0
ÖZKAYNAKLAR	2.473.594	2.562.671	2.000.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	5.978.288	6.861.432	2.000.000

A işletmesinin %100 oranla sahip olduğu D işletmesinin 01.01.2019 tarihindeki finansal durum tablosu ise aşağıda görülmektedir:

Tablo 2. D İşletmesi Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	D İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar	2.000.000
Duran Varlıklar	1.260.785
VARLIKLAR TOPLAMI	3.260.785
KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	510.750
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	1.000.035
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	1.510.785
ÖZKAYNAKLAR	
Sermaye	1.750.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	3.260.785

31.07.2019 tarihinde A işletmesi, C işletmesindeki %50 payın tamamını D işletmesine, 1.500.000 TL'ye nakit olarak satmıştır. Satışın yapıldığı 31.07.2019 tarihinde C işletmesinin net varlıkları toplamı 2.000.000 TL olduğu ve işletmenin 2019 yılında hiçbir mali nitelikli faaliyet gerçekleştirmediği varsayılmıştır. D işletmesi C işletmesinden pay satın aldığı ve D işletmesi A işletmesinin kontrolünde bulunduğundan dolayı, C işletmesinin payı A işletmesinin konsolide tablosunda "Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar" hesabında 1.000.000 TL olarak raporlanacaktır. Aradaki 500.000 TL tutarındaki fark şerefiye olarak değil grup içi işlem olarak değerlendirilecektir. Bireysel finansal tablolarda özkaynaklar kalemi altında "Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi" kaleminde raporlanacaktır. Hali hazırda Kamu Gözetim Kurumu tarafından yayınlanan Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği Taslağında bahsi geçen "Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar" ve "Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi" kalemlerinin incelendiği bir hesap kodu bulunmamaktadır. "Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar" kaleminin 2 numaralı Duran Varlıklar grubu altında incelenmesi gerekirken, "Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi" kalemi ise aktif-pasif uyumsuzluğunun giderilmesi amacıyla 5 numaralı Özkaynaklar grubu altında denkleştirici bir hesap olarak yer almalıdır. Bu sebeple "Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar" kaleminin hesap planının 29 numaralı Diğer Duran Varlıklar hesap grubunda açılacak olan "295 Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar" hesabında; "Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi"

hesabının ise 52 numaralı Sermaye Yedekleri hesap grubunda açılacak olan “ 525 Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi” hesabında izlenmesi önerilmektedir. Bahsi geçen bilgiler paralelinde C işletmenin payının D işletmesine devredilmesinin işletmeleri üzerindeki etkisi ise aşağıda görüldüğü gibi kaydedilmektedir:

31.07.2019			
102 BANKALAR		1.500.000	
295 ÖZKAYNAK YÖNTEMİYLE DEĞERLENEN YATIRIMLAR			1.000.000
-C İşletmesi			
525 ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNİN ETKİSİ			500.000
C İşletmesinin Payının D İşletmesine Devrinin İşletmeler Üzerindeki Etkisinin Kaydı			

C işletmesinin A işletmesinden D işletmesine satılması sonrasında D işletmesinin finansal durum tablosu aşağıda görüldüğü gibi olacaktır:

Tablo 3. D İşletmesi Yeni Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	D İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar (2.000.000 – 1.500.000)	500.000
Duran Varlıklar	2.260.785
Özkaynak Yöntemiyle Değerlendirilen Yatırımlar (İş Ortaklığı- C İşletmesi)	1.000.000
Diğer Duran Varlık Kalemleri	1.260.785
VARLIKLAR TOPLAMI	2.760.785
KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	510.750
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	1.000.035
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	1.510.785
ÖZKAYNAKLAR	1.250.000
Sermaye	1.500.000
Geçmiş Yıl Karları/Zararları	(500.000)
KAYNAKLAR TOPLAMI	2.760.785

Gerçekleştirilen bu işlemler sonunda A işletmesinin C işletmesi üzerindeki payı, D işletmesine geçmiş, A işletmesi ise dolaylı olarak halen C işletmesinde ana ortak (%50) konumunda olduğundan dolayı kontrol gücünde bir değişiklik meydana gelmemiştir. Kontrol gücünün aynı kalması nedeniyle A ve D işletmeleri arasında gerçekleşen satış işlemi ortak kontrole tabi işletme birleşmesi olarak değerlendirilmiş, bu sebeple hakların birleştirilmesi yöntemine göre muhasebeleştirilmiştir. Gerçekleştirilen işleme ilişkin finansal durum tablosu aşağıda görüldüğü gibidir:

Tablo 4. Ortak Kontrole Tabi İşletmenin Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	(TL)
Toplam Varlıklar	1.000.000
Toplam Yükümlülükler	0
Edinilen Net Varlıklar	1.000.000
HESAPLAMAYA İLİŞKİN DETAYLAR	
Edinilen Net Varlıklar	2.000.000
Edinilen Hisse Oranı	0,50
Edinilen Net Varlıklar Toplamı	1.000.000
İktisap Tutarı (Satın Alma Bedeli)	1.500.000
Geçmiş Yıllar Karları/Zararları	(500.000)

Yukarıda yer alan örnekte, ortak bir yönetim altında olan işletmelerden satın alınmış olan hisselerin muhasebeleştirilmesi defter değerleri baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Ödenmiş olan meblağla edinilen varlığın defter değeri arasındaki fark olan (500.000) TL'lik meblağ, D işletmesi finansal durum tablosunda özkaynaklar altında gösterilmiş ve eksi olarak muhasebeleştirilmiştir.

A işletmesinin, C işletmesini D işletmesine devretmesi sonrası dönem sonu konsolide finansal durum tablosu aşağıda görüldüğü gibidir:

Tablo 5. Konsolide Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	A İŞLETMESİ	D İŞLETMESİ	Eliminasyon Kayıtları Borç-Alacak	A İşletmesi Konsolide Finansal Durum Tablosu
VARLIKLAR				
Dönen Varlıklar	3.252.079	500.000		3.752.079
Duran Varlıklar	2.226.210	2.260.785		2.736.995
Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenen Yatırımlar (C İşletmesi)		1.000.000		1.000.000
Bağlı Ortaklıklar	1.750.000		1.750.000	
Diğer Duran Varlıklar	476.210	1.260.785		1.736.995
VARLIKLAR TOPLAMI	5.478.289	2.760.785	1.750.000	6.489.074
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	2.380.207	510.750		2.890.957
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	1.124.487	1.000.035		2.124.522
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	3.504.694	1.510.785		5.015.479
ÖZKAYNAKLAR				
Sermaye	1.473.595	1.750.000	1.750.000	1.473.595
Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmesi Etkisi	500.000	(500.000)	500.000	
			500.000	
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	4.004.694	1.250.000	2.250.000	1.473.595
KAYNAKLAR TOPLAMI	5.478.289	2.760.785	2.250.000	6.489.074
			2.250.000	

Yukarıda yer alan konsolide finansal tabloda incelendiğinde; A işletmesi ana ortaklık olduğundan dolayı, D işletmesinin finansal durum tablosuyla A işletmesinin finansal tablo verileri tam konsolidasyon yöntemi kullanılarak 17/10/2018 tarihinde yayımlanan Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerine İlişkin Karar kapsamında birleştirilmiştir. Ayrıca bu birleşmede grup şirketleri arasında herhangi bir işlem gerçekleştirilmediği varsayılmıştır. Bu sebeple yapılan eliminasyon kayıtlarında D işletmesinin sermaye tutarıyla A işletmesindeki bağlı ortaklıklar kalemleri indirgenmiştir. Paralel şekilde bireysel finansal tablolarda bulunan “Geçmiş Yıllar Karları/Zararları” kalemleri de karşılıklı olarak elimine edilmiştir. Konsolide finansal tabloda C işletmesi pay tutarı 1.000.000 TL olarak raporlanmaya devam edilmektedir.

3. SONUÇ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, günümüzde yaygın biçimde kullanılmakta olan bir birleşme yöntemi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu hususa ilişkin olarak TFRS 3, TFRS 10 ve TMS 28 standartlarında spesifik bir yargı bulunmaması ve yalnızca TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı kapsamında değerlendirilmesi, düzenlemeye ilişkin olarak Kamu Gözetim Kurumunun da getirmiş olduğu düzenlemeler ile açıklığa kavuşmuştur. Bu bağlamda ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümler tüm işletmeler açısından bağlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Bunun yanı sıra ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde, hakların birleştirilmesi yöntemi uyarınca şerefiye ortaya çıkmaması, bunun yerine özkaynaklarda denkleştirici bir hesabın kullanılıyor olması yeni düzenlemenin getirdiği göze çarpan değişiklikler arasında yer almaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmada uygulamada birliğin sağlanabilmesi adına Hesap Planı Uygulama Genel Tebliği Taslağında yer almayan “Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar” kaleminin KGK tarafından boş bırakılmış olan 295

Numaralı hesapta; “Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi” kaleminin ise 525 Numaralı hesapta izlenmesi önerilmektedir.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde uygulanacak esasların doğru olması finansal bilgi kullanıcıları açısından son derece önem arz eden bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca birleşmenin muhasebeleştirilmesinde önem arz etmekte olan hesap tutarlarının sonuçlar üzerindeki olası etkileri muhasebenin önemlilik kavramı gereği mutlaka açıklanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. ve Bülbül, S. (2018). Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerindeki finansal raporlama farklılıklarına ilişkin BIST 100 ve kurumsal yönetim endeksi şirketlerinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(3), 531-559.
- Akgüç, Ö. (1994). *Finansal yönetim*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü.
- Aytekin, S. (2016). *Türkiye finansal raporlama standartları, Türk ticaret kanunu ve vergi kanunları çerçevesinde işletme birleşmeleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Berk, N. (1995). *Finansal yönetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- BOBİ FRS bölüm 21 iş birleşmeleri. (2019). Erişim adresi: <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/BOB%20FRS.pdf>, (20 Nisan 2019).
- Cengiz, S., Zor, İ. ve Dilsiz, M. Ş. (2014). TFRS-3 işletme birleşmeleri standardı kapsamında ortak kontrole tabi işletmelerin birleşme işlemlerinin mevzuat boyutu ve muhasebe uygulamaları. *Mali Çözüm Dergisi*, 125, 31-55.
- Çakır, H. M. ve Gülcan, Z. (2012). Şirket birleşme ve devralma kararlarının hisse senedi getirilerine etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, 65, 79-107.
- Ersoy, A. İ. (2004). Uluslararası muhasebeye göre ticari birleşmeler ve konsolidasyon uygulamaları. *Yaklaşım Dergisi*, 136, 47-52.
- Genel Ekonomi Ansiklopedisi. (1998). Milliyet Yayınları.
- Gökçen, G., Ataman Akgül, B. ve Çakıcı, C. (2006). Türkiye muhasebe standartları uygulamaları. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2018). Erişim adresi: www.kgk.gov.tr, (20 Aralık 2018).
- Karapınar, A. (2006). Uluslararası finansal raporlama standardı taslak 3'e göre işletme birleşmeleri. *Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı V. Sempozyumu*, Antalya.
- KGK 2018/1 Karar. (2019). Erişim adresi: <http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4090/Bakanlar-Kurulu-Kararlar%20B1>, (10 Mayıs 2019).
- Özçelik, K. (2009). *Türkiye finansal raporlama standartları açısından holding şirketlerde birleşme ve devir*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam, N. ve Şengel, S. (2013). *Şirketler muhasebesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şahin, O. N. (2011). *Uluslararası muhasebe standartları kapsamında şirket birleşmeleri ve bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı. (2019). Erişim adresi: http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TFRS/TFRS_3_2018.pdf, (10 Nisan 2019).
- Titiz, İ., Demir, Y. ve Onat, O. K. (2007). Türkiye'de şirket birleşmelerinde birleşme etkinliklerinin veri zarflama analizi yoluyla belirlenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (1), 117-139.